

KATRINA FORRESTER

1986'da İngiltere'de doğdu. Harvard Üniversitesi'nde öğretim üyesi olan Forrester, doktora derecesini 2013 yılında Cambridge Üniversitesi'nden aldı. 2012-2014 yılları arasında Cambridge'deki St John's College'da, ardından 2017 yılına kadar Londra Queen Mary Üniversitesi'nde çalıştı. 2019-2020 yıllarında Kongre Kütüphanesi'nden Kluge Bursu aldı. Yirminci yüzyıl ve çağdaş sosyal teori ile siyaset teorisine ilgi duyan bir kuramcı ve tarihçidir. Araştırmaları, özellikle liberalizm tarihi, savaş sonrası ABD ve İngiltere solu; Marksizm, feminizm ve psikanaliz; iklim siyaseti, çalışma ve kapitalizm üzerinedir.

Forrester şimdilerde çalışma, muhalefet ve siyasi eyleme dair feminist teoriler üzerine düşünüyor. Sanayisizleşmenin siyaset teorisi olarak sosyalist feminizm üzerine olan kitap projesi; siyasi talepler ve sabotajdan grevlere ve şehir konseylerine kadar, iş, bakım ve devleti dönüştürecek bir dizi anti-kapitalist feminist stratejiyi ele alıyor. Forrester, ayrıca "aile" hakkında Marksist ve psikanalitik yaklaşımlar üzerine de çalışıyor. Makaleleri, *American Political Science Review*, *Historical Journal*, *Modern Intellectual History*, *European Journal of Political Theory*, *Analyze & Kritik*, *South Atlantic Quarterly*, *Review of Politics*, *Climatic Change*'de ve derleme kitaplarda yayımlandı. *London Review of Books*, *The New Yorker*, *Harper's*, *The Guardian*, *The Nation*, *Dissent*, *n+1*, *The New Statesman*, *Jacobin*, *Boston Review* ve benzeri yayınlarda pornografi, seks işçiliği, gözetleme, mutluluk, gig ekonomisi, mahremiyet, Bob Dylan, Corbynizm, kapitalizm ve liberalizm üzerine yazdı. *Nature, Action and the Future: Political Thought and the Environment* (Cambridge University Press, 2018) kitabının editörlerindedir. Forrester'ın ilk kitabı, *Adaletin Gölgesinde: Savaş Sonrası Liberalizm ve Siyasal Felsefeyi Yeniden Şekillendirmek*, Amerikan Tarihçileri Örgütü Merle Curti Ödülü'ne, ABD'nin Entelektüel Tarihi Topluluğu Kitap Ödülü'ne ve Montreal Siyasal Teori Semineri Ödülü'ne layık görüldü.

KATRINA FORRESTER

ADALETİN GÖLGESİNDE

SAVAŞ SONRASI LIBERALİZM VE SİYASAL FELSEFİYİ YENİDEN ŞEKİLLENDİRMEK

ÇEVİREN ONUR ASLAN

IN THE SHADOW OF JUSTICE

POSTWAR LIBERALISM AND THE REMAKING OF POLITICAL PHILOSOPHY

Copyright © 2019 by Princeton University Press

Bu kitabın telif hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 712

SİYASET BİLİMİ 74

ISBN 978-605-399-608-8

KAPAK RESMİ LOUIS DORIGNY, *ADALET ALEGORİSİ*, FRESK (1701-1711). PALAZZO REPETA, VICENZA.

1. BASKI İSTANBUL, OCAK 2023

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ

YAZIŞMA ADRESİ: HACIAHMET MAHALLESİ, PİR HÜSAMETTİN SOKAK, No:20, 34440, BEYOĞLU / İSTANBUL

TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 51672

www.bilgiyay.com

E-POSTA yayin@bilgiyay.com

DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN SİLA ARLI

TASARIM MEHMET ULUSEL

DİZGİ, UYGULAMA VE KAPAK GÖRKEM DİDEM ÖZTUNCER

BASKI VE CİLT VİZYON BASİMEVİ KAĞITÇILIK MATBAACILIK VE YAYINCILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

BEYLİKDÜZÜ O.S.B. MAH. ORKİDE CAD. No:1/Z BEYLİKDÜZÜ İSTANBUL

TELEFON: 0212 671 61 51 / FAKS: 0212 671 61 52 • SERTİFİKA No: 52098

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ KÜTÜPHANESİ KATALOGLAMA BÖLÜMÜ TARAFINDAN KATALOGLANMIŞTIR.

Names: Forrester, Katrina, author. | Aslan, Onur, translator.

Title: Adaletin gölgesinde : savaş sonrası liberalizm ve siyasal felsefeyi yeniden şekillendirmek / Katrina Forrester ; çeviren Onur Aslan.

Description: İstanbul : İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2023. | Includes bibliographical references and index.

Series: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 712. Siyaset Bilimi; 74.

Identifiers: ISBN: 9786053996088 (paperback)

Subjects: LCSH: Rawls, John, 1921-2002. | Liberalism --History --20th century.

Classification: LCC: JC574.F67719 2023

KATRINA FORRESTER

**ADALETİN GÖLGESİNDE
SAVAŞ SONRASI LIBERALİZM VE SİYASAL FELSEFİYİ
YENİDEN ŞEKİLLENDİRMEK**

ÇEVİREN
ONUR ASLAN

Anneme, Babamın anısına ve Jamie'ye

İçindekiler

ix Teşekkür

xv Önsöz

1	1	Adaleti Şekillendirmek
59	2	Yükümlülükler
105	3	Savaş ve Sorumluluk
151	4	Yeni Eşitlikçiler
203	5	Dünyaya Açılmak
249	6	Gelecek Problemi
295	7	Yeni Sağ ve Sol
345	8	Felsefenin Sınırları
391	9	Sonsöz
405		Dizin

Teşekkür

Bu kitabı yazmamda bana yardımcı olan kişilere ve kurumlara teşekkür etmek isterim.

Elinizdeki proje ve bu projeyi mümkün kılan ilişkilerin büyük çoğunluğu, Cambridge Tarih Fakültesi'nde ve King's College'da başladı. Sanat ve Beşerî Bilimler Araştırma Kurulu (Arts and Humanities Research Council) ön araştırmaya fon sağladı. Bu kitabın taslağını oluşturan orijinal doktora tezine danışmanlık yapan ve beni yapmak istediğim her neyse o işi yapmaya ve istediğimi yazmaya cesaretlendiren David Runciman'a çok şey borçluyum. Runciman pek çok bölüme ait pek çok taslağı gözden geçirdi ve onun güveni, kavrayışı ve arkadaşlığı olmadan bu bölümlerin hiçbiri yazılamazdı. Quentin Skinner, lisans öğrencisi olduğum dönemde hocamdı ve o gün bugündür hiçbir zaman desteğini benden esirgemedi. Her adımda gösterdiği teşviki, emsali ve cömertliği için ona oldukça derinden teşekkür borçluyum. Richard Tuck, sonradan gittikçe artan, hatta hiç olmadığı kadar uzun süren, Cambridge, Massachusetts'teki konaklamalarımın ilkinde olanak sağladı; o zamandan bu yana gösterdiği ilgi ve muhabbeti için ona müteşekkirim. Marc Stears ve Joel Isaac, orijinal tezi incelediler ve onu bir adım ileriye taşımam için önemli tavsiyelerde bulundular. Farklı yönlerden, savaş sonrası Amerikan düşüncesinin bir tarihini yazmanın ne anlama geleceğini anlamamda yardımcı oldular. Doktora tezi, Cambridge'deki St. John's College'da araştırma bursu aldığım sırada yeniden elden geçirildi. Başkan Christopher Dobson'a ve bilim kurulu

üyelerine bunu gerçekleştirmek için bana zaman ve alan sağladıkları için minnettarım. Pek çok açıdan bana yardımcı olan Cambridge'deki sayısız arkadaşına ve hocama teşekkür ederim: Jenny Bangham, Duncan Bell, Jocelyn Betts, Annabel Brett, Christopher Brooke, John Dunn, Charlotte Faircloth, Jared Holley, merhum István Hont, Samuel James, Boris Jardine, Duncan Kelly, Peter Mandler, Dominic O'Mahony, Tom Parry-Jones, Joe Philp, Magnus Ryan, Paul Sagar, Michael Sonenscher ve Sylvana Tomaselli. Devamlı teşvikleri için bilhassa Melissa Lane'e müteşekkirim.

Kitabın büyük bir bölümü Londra Queen Mary Üniversitesi'nde (QMUL) bulunduğum sırada kaleme alındı. Burada görev alan Richard Bourke'a ve QMUL'deki ve genel olarak Londra Üniversitesi'ndeki meslektaşlarıma, özellikle Joanna Cohen, Hannah Dawson, Saul Dubow, Angus Gowland, Colin Jones, Avi Lifschitz, Erik Mathisen, Mira Siegelberg, Quentin Skinner, Gareth Stedman Jones ve Georgios Varouxakis'e özel teşekkürlerimi sunarım. Projeyi ilerletmem adına bana izin verdiği için özellikle Miri Rubin'e, yokluğumda derslerime giren QMUL'deki meslektaşlarıma, Peder Anker'e ve ayrıca evimden uzakta olduğum süre içerisinde New York Üniversitesi kurumuna ait evlerde –sırasıyla NYU Gallatin'de ve Beşerî ve Sosyal Bilimler Uluslararası Araştırma Merkezi'nde– barınmamı sağlayan Stefanos Geroulanos'a teşekkür ederim.

Kitabın hikâyesinde oldukça önemli olan bu kurumdan başka kitabı bitirmek için daha iyi bir yer düşünemezdim. Bitiş çizgisini geçmemde yardımcı olan Harvard Üniversitesi'ndeki meslektaşlarıma minnettarım. Bunu gerçekleştirmem için bana alan yaratan iki bölüm başkanı Timothy Colton ve Jennifer Hochschild'e ve Yönetim Bölümü'ndeki ve Toplumsal Çalışmalar'daki meslektaşlarıma, bilhassa gösterdikleri ilgi ve destek için Danielle Allen, Eric Beerbohm, Eric Nelson, Michael Rosen ve Richard Tuck'a teşekkür ederim. Bölümlere dair tavsiyeleri, yorumları, önerileri ve müzakereleri için David Armitage, Tim Barker, Kenzie Bok, Chiara Cordelli, Alex Gourevitch, Daragh Grant, Peter Hall, Jim Kloppenberg, Adam Lebovitz, Priya Menon, Charles Petersen, Mathias Risse, Julie Rose, T. M. Scanlon, Lucas Stanczyk ve Don Tontiplaphol'a teşekkür ederim. Ayrıca araştırmada asistanlığı üstlenen Joshua Simons'a ve metnin nihai halini hazırlamamda yardımcı olan Kate Yoon'a teşekkür ederim. Tüm metnin taslağı üzerinde yaptıkları cömert yorumlar için Danielle Allen, Eric Beerbohm, Frank Michelman, Eric Nelson ve Michael Rosen'a özellikle müteşekkirim. Her biri bir

bütün olarak proje hakkında farklı şekillerde düşünmeme yol açtı. Yanımda oldukları için kendimi şanslı addettiğim Laura Adler, Maggie Doherty, Jeffrey Lenowitz, Durba Mitra, Quinn Slobodian, Ben Tarnoff, Brandon Terry, Moira Weigel ve Kirsten Weld kitabı tamamladığım sırada bana ilham veren arkadaş ve meslektaş grubumdu.

Princeton University Press'ten Rob Tempio son derece teşvik edici ve güven aşılayan bir şekilde sakin bir editördü. En başından beri projeye inandığı için ve nihai ürünü sabırla beklediği için ona teşekkür ederim. Aynı zamanda Matt Rohal'e, Ellen Foos'a ve Princeton'daki geri kalan üretim ekibine ve metin ile dizini hazırlarken gösterdikleri yardımlardan dolayı Cynthia Buck, Amy Sherman ve Thomas Broughton-Willet'e teşekkür ederim. Jan-Werner Müller ilk kitap önerisini inceleyip tezden kitaba geçişin başlangıç aşamalarında hayati tavsiyelerde bulundu. Henüz yapmadan önce ne yaptığımı gören ve çalışmaları bu proje boyunca benim için yaşamsal bir tutamak noktası ve tesir yaratan Samuel Moyn da öyle. Ona ve David Miller'a, hakem sıfatıyla metin üzerinde keskin yorumlarda buldukları için ve bana hangi değişikliklerin gerekli olduğunu görmemde muazzam yardımları dokunduğu için şükran borçluyum. Kitapta yer alan argümanlara dair tartışmalar için Cambridge, Chicago, Copenhagen, Cornell, Georgetown, Harvard, Johns Hopkins, Kandersteg, Londra Tarihsel Araştırmalar Enstitüsü, Londra Ekonomi Okulu, Princeton, Oxford, NYU, Stanford, St. Andrew's, Sydney, University College London, Yale ve York'taki dinleyicilere ve muhataplara teşekkür ederim. 2016 yılında gerçekleşen Montreal Siyasal Teori Semineri'ndeki katılımcılara, özellikle aydınlatıcı yorumlarıyla beni yeni güzergâhlara sevk eden Arash Abizadeh, Charles Blattberg, Jacob Levy, Catherine Lu, Briana McGinnis, Victor Muñiz-Fraticelli, Andrei Poama ve William Roberts'a oldukça minnettarım. Bölümlerin taslakları üzerine yaptıkları yorumlar için ayrıca Joanna Biggs, Richard Bourke, Joshua Cherniss, Stefan Eich, Jeremy Kessler, Andrew Lister, Alexander Livingston, Andy Sabl, Tehila Sasson, Mira Siegelberg, Amia Srinivasan ve Paul Weithman'a teşekkür ederim. Tüm metni gözden geçirdikleri için David Runciman ve Quentin Skinner'a ve her biri metnin birçok bölümünün birçok versiyonunu okuyan Jonathan Levy, Sophie Smith ve bilhassa Jamie Martin'e özel bir teşekkür borçluyum.

Princeton Üniversitesi Arşivi, Berkeley California Üniversitesi Arşivi, Columbia Üniversitesi Arşivi, New York Üniversitesi Arşivi ve özellikle

Harvard Üniversitesi Arşivi'nde görev alan kişilere müteşekkirim. Buradaki koleksiyonlardan ve diğer özel belgelerden alıntı yapmama izin verdikleri için Partha Dasgupta, Paul Kelly, Matt Matravers, Margaret Rawls, W. G. Runciman, T. M. Scanlon, Quentin Skinner, Michael Shklar ve Albert Weale'e teşekkür ederim. Aynı zamanda hatıralarını tüm nezaketleriyle benimle paylaşan merhum Stanley Cavell, merhum Stanley Hoffmann, Harvey Mansfield, Thomas Nagel, Hanna Pitkin, Thomas Pogge, merhum Patrick Riley, T. M. Scanlon, Dennis Thompson, Michael Walzer ve Patricia Williams'a teşekkür etmek isterim.

Burada ismini anmaktan zevk duyduğum bazı arkadaşlarım olmadan bu kitabı kaleme almak çok daha keyifsiz olurdu. Cambridge'den bu yana Waseem Yaqoob, Ruth Abbott ve Beatrice LeFanu Collins'in yoldaşlığı olmadan yapamazdım. Atossa Araxia Abrahamian, Katie Baker, Joanna Biggs, Carina del Valle Schorske, Stefanos Geroulanos, Philippa Hetherington, Flora Joll, Sarah Leonard, Christian Lorentzen, Theo Middleton, James Norton, Sandy Placido, Rachel Rosenfelt, Tom Roueché, Jonathan Shainin, Tim Shenk, Alice Spawls, Martha Spurrier ve Georgia Warren-Rospars, onları bulmayı beklemediğim her türden yerde beni evimde gibi hissettirdi. Natasha Lennard'ın enerjisi ve cömertliğinin üzerine tanımıyorum; en çok ihtiyaç duyduğum zamanda dilbilgisi konularındaki yeteneğini kullandığından dolayı ona teşekkür borçluyum. Jonathan Levy, şevkimin kırıldığı günlerde bana şevk verdi ve aşikâr olanı görmeme yardımcı oldu. Sayısız hayati dönüm noktasında yaptığımız konuşmalar bana ilerleyebileceğim bir dayanak sağladı. Mira Siegelberg'in arkadaşlığı daimî bir ışık oldu; söylemek istediklerim ve söyleme yöntemim üzerine çalışırken pek çok defa yardımı dokundu. Giovanni Menegalle en sevdiğim ve en vefalı egzersiz arkadaşım oldu. Yakın uzak fark etmeksizin, lisansüstü eğitimin ilk gününde tanışmamızdan bu yana Sophie Smith'in mütemadi arkadaşlığını tattığım için kendimi şanslı sayıyorum. Kardeşliği ve dayanışması için ve birçok konunun yanı sıra siyasal düşünce tarihi hakkındaki sohbetleri için ona minnettarım. Rael Meyerowitz bu kitabın tamamlanmasını ve diğer pek çok şeyi mümkün kıldı. Josh Appignanesi ve Devorah Baum bana ilham ve örnek oldular. Onlara ve ailemin geri kalanına, özellikle Suzette ve Helder Macedo'ya, merhum Monica Holmes'a ve Janet Whelan ile Roger Martin'e müteşekkirim.

Elinizdeki kitap üç kişiye ithaf edilmiştir ki onların sevgisi ve desteği olmadan bu kitap var olamazdı. Annem Lisa Appignanesi bilgeliğini, kıla-

vuzluğunu ve ilhamını kattı. Yazmak hakkında ve yaşamak hakkında bana herkesten çok şey öğretmiştir. En başında bana nasıl yazılacağını öğretirken sahip olduğu aynı şevk ve teşvikle metnin bir taslağını okuduğu için ona teşekkür borçluyum. Kitap tamamlanmadan önce vefat eden babam John Forrester, hiç eksilmeyen desteğini esirgemedi ve neşeli bir baba fedakârlığıyla, coşkusuyla ve sabrıyla mümkün olan tüm sorulara yanıt verdi. Hiç kimse göremese de onun fark edeceği bağlantıların ve hataların var olacağını biliyorum. Yolların çoğu ona çıkıyor: Wittgenstein, kurallar ve vakalar üzerine tavsiyeleri için, Rawlsçuluğun idari devlet hakkında söyleyecek bir şeyi olup olmadığını soran ilk kişi olduğu için ve bilhassa yıllar önce Judith Shklar'ı okurken keyif alabileceğime yönelik önerisi için ona minnettarım. Partnerim Jamie Martin, her gününe neşe verdi ve her şeyden önemlisi bu projeyi şekillendirdi. İlk günden itibaren oradaydı, onlarca versiyonu gözden geçirdi, tüm argümanları tartıştı, her bir iddiayı sorguladı ve abartısız yüzlerce karışık metaforu yakaladı. Onsuz bu kitap tamamen farklı olurdu ya da büyük ihtimalle ortada bir kitap olmazdı. Normalde cebimde çok fazla kelime taşıdığımı bilir, o yüzden umuyorum ona borçlu olduklarımızı açıklayacak sözcükleri bulamamamın ne anlama geldiğini de anlayacaktır.

Önsöz

İngilizce konuşan ülkelerde bugün Siyasal Felsefe, kapitalist refah devletlerinde ferdî olarak yurttaşların yükümlülükleri ve adalet ile eşitliğe dair bir dizi liberal düşünceyle yakından ilgilidir. Çoğu zaman bu düşüncelere, siyasal felsefenin görevleri –nasıl işlediği ve neyi amaçladığı– üzerine belirli bir görüş eşlik eder. Siyasal düşünce tarihinin öteki dönemlerinde ve mekânlarında siyasal felsefe, reformun ya da devrimin tetikleyicisi olarak tarihe veya ütopyaya ya da belirli gruplara veya aktörlere başvurarak siyasal dönüşümü meşrulaştırmaya hizmet etmiştir. Bugün ise liberal siyasal düşüncüler, politikalarımızda ve kurumlarımızda adalet için neyin gerekli olduğunu kavramamıza yardımcı olmak üzere tasarlanan genel ahlaki prensiplere başvurarak dünya hakkında etik yargılarda bulunur. Siyasal felsefenin bu başat düşüncesi, siyasal dünyanın söz konusu prensiplere uygun olarak bir dönüşüm yaşaması halinde dünyanın çok daha iyi bir yer olacağı inancına dayanır. Bu düşüncenin savunucuları kendilerini, sahip oldukları müşterek kavramsal dille birlikte ortak bir entelektüel tasarımın parçası olarak varsayar. Kurumların çok daha adil ve eşitlikçi olması durumunda sosyal yaşamın neye benzeyebileceği hakkındaki siyasal görüşlerinin bizlere yol gösterebileceğini düşünürler.

Yirminci yüzyılın ortalarında siyasal felsefenin ne olduğu ve ne işe yaradığı pek belirgin değildi. Temel aldığı ahlaki prensiplere ve felsefi tartışmanın kavramlarına dair yerleşik bir görüş yoktu. Aynı zamanda ne tür

bir politikanın tasavvur edildiği ve bu tasavvuru gerçek hayata uygulayabilmek için neyin gerekli olduğu hakkında tutarlı bir anlayış mevcut değildi. O dönem ile yirmi birinci yüzyılın ilk yılları arasında bir yerde, siyasal felsefe düşüncesinin kendisi dönüşüme uğradı. Çok sayıda düşünce, “liberal eşitlikçilik” olarak bilinen doktrin altında bir araya geldi. Eşitlikçi bölüşümcü adalet hakkındaki teoriler, kurumlar üzerine fikir yürütmenin başat yolu haline geldi. Karşı çıkıldığında dahi bu düşünceler referans alınıyordu.

Elinizdeki kitap, liberal siyasal felsefenin yirminci yüzyılın ikinci yarısında gerçekleşen dönüşümünün tarihidir. Savaş sonrası dönemde doğmuş olan bir teorinin, farklı bir dönemin kuramlaştırılmasında nasıl baskın hale geldiğini ve ortaya çıkışının üzerinden uzun yıllar geçmiş olmasına rağmen yeni tarihsel koşullar altında Anglofon dünyanın siyasal felsefesini nasıl şekillendirmeye devam ettiğini inceler. 1971 yılında Amerikalı liberal analitik düşünür John Rawls, *Bir Adalet Teorisi*¹ isimli kitabını yayımladı. Bu kitapta Rawls, Birleşik Devletler, İngiltere ve başka ülkelerdeki düşünürler ve pek çok siyasal teorisyen arasında, siyasete dair daha sonra yapılan kuramsallaştırmalar için baskın kavramsal bir çerçeve haline gelen adalet teorisinin araçlarını ortaya koyuyordu. Onun nazarında adil bir toplum, eşitsizliklerin oldukça sınırlı ve herkesin pay sahibi olduğu bir “mülk sahibi olunabilen demokrasi” olarak yeniden yapılanmayla mümkündü.

Rawls’un teorisinin siyasal felsefenin çehresinde ve dilinde yarattığı etki muazzamdı. *Bir Adalet Teorisi*’nin yayımlanmasından yalnızca on yıl sonra bir bibliyografya, Rawls’un düşüncesine yer veren 2.512 kitap ve makale listelemişti.² Takipçilerinin gözünde Rawls bir koruyucu aziz, bölüşümcü adaletin eşitlikçi düşünün ardındaki öngörü sahibi kimse haline geldi. Muhalifleri arasında ise rasyonel seçim ve karar teorisinin araçlarına uyarlama getiren ve bireyleri yekten kendi çıkarlarını gözeten iktisadi aktörler ve otonom ahlak sahibi kişiler olarak değerlendiren neo-Kantçı bir ferdîyetçi olarak tanınıyordu. Onun, liberal refah devletine bir felsefi akılcılaştırma,

1 Bkz. John Rawls, *Bir Adalet Teorisi* (Phoenix Yayınları 2017) (ç.n.)

2 J. H. Wellbank, Denis Snook ve David T. Mason. *John Rawls and His Critics: An Annotated Bibliography* (Garland Yayınevi, 1982). Daha genel itibarıyla Rawls üzerine felsefi literatür oldukça geniştir. Önemli yorumlara göz gezdirmek için, bkz. Thomas Pogge, *Realizing Rawls* (Cornell University Press, 1989); Norman Daniels, ed., *Reading Rawls: Critical Studies of Rawls’s “A Theory of Justice”* (Stanford University Press, 1975); Chandran Kukathas ve Philip Pettit, *Rawls: “A Theory of Justice” and Its Critics* (Stanford University Press, 1990); Samuel Freeman, *Rawls* (Routledge, 2007).

hatta daha kötüsü, üstü kapalı bir şekilde Amerika'yı bağımsızlığın ve sivil özgürlüğün vatanı olarak öne çıkaran muhafazakâr statükoya bir savunu getirdiğini düşünüyorlardı. Yine de onun ardından siyasal felsefe yeniden şekillendi. Felsefi liberalizm Rawls ile, siyasal felsefe ise savaş sonrası Amerika'da doğan bir tür liberalizm ile eş anlamlı hale geldi. Hatta pek çok eleştirel görüş dahi onun tarafından şekillendirilmişti. Yirminci yüzyılın sonlarında Anglofon ülkelerdeki siyasal teorisyenler, adalet teorisinin gölgesinde faaliyet gösteriyordu.

Bu dönüşümün hikâyesi, özellikle de siyasal düşünürlerin kendileri tarafından anlatıldığında, genelde felsefi başarılarından biri olarak resmedilir. Felsefenin yüzyılın ortalarında gerçekleşen ölümü ve Rawls'un *Teori'sinin* yayımlanmasının ardından tekrar hayat bulması üzerine bir anlatı sunulur. Bu okumaya göre İkinci Dünya Savaşı, düşünürleri, adalet ve ütopya hakkında düşünmekten aciz kılmıştı. Siyasal teorisinin ölümü ilan ediliyordu.³ Tüm bunlar Rawls'la birlikte değişim göstermişti: Kaleme aldığı kitap normatif teorisinin hayata dönüşü ve siyasal düşüncenin yeniden keşfi için sağlam temeller sunuyordu. Siyasal düşünürler ve çoğu zaman siyasal düşünce tarihçilerine göre 1971 tarihi, geç dönem yirminci yüzyıl liberalizminin felsefi olarak önemli bir dönüm noktasına işaret ediyordu.⁴ Yine de bu tarihin, savaş sonrası düzenin sismik dönüm noktalarıyla çakıştığı görmezden gelinmemiştir. Pek çok tarihçi için 1970'ler, kapitalist refah devletlerinin somut politik ve ekonomik başarıları vasıtasıyla savaş sonrasında tahakküm alanı genişleyen sosyal liberalizmin çöküşünü imler. Bu yıllarda söz konusu devletler hem mali hem de meşruiyet bakımından derin bir krizle karşı karşıya geldi. Neoliberalizmin ve aynı zamanda ferdîyetçiliğin hak temelli biçimlerinin yükselişi, kamu yararına dair fikirleri yerle yeksan ederken ortak iyi üzerine fikirlerde kırılmalar yarattı.⁵ Sosyal liberalizmin geniş manadaki bu dönüşümü bağlamında Rawls'un teorisi –refah devletinin muhteşem felsefi savunusu–, içinde bulunulan krizin arifesinde yayımlandı. Kökenleri, mazide

3 Siyasal teorisinin “ölümüne” dair paradigmatik açıklama Peter Laslett tarafından yapılmıştı, “Introduction,” bölümü *Philosophy, Politics, and Society*, ed. Peter Laslett (Basil Blackwell, 1956), vii. Bu ölüm ve yeniden doğuş anlatısı, karşı çıkılan yerlerde dahi siyasal düşünürler tarafından tekrar tekrar dile getirilmiştir. Bkz. Brian M. Barry, *Political Argument: A Reissue with a New Introduction* (University of California Press, 1992), ixix.

4 Topluma dayalı anlatı için, bkz. Mark Bevir ve Andrius Gali anka, “John Rawls in Historical Context,” *History of Political Thought* 33, no. 4 (2012): 701-25.

5 Daniel T. Rodgers, *Age of Fracture* (Harvard University Press, 2010); Samuel Moyn, *The Last Utopia: Human Rights in History* (Harvard University Press, 2010).

kalan bir dönemden, ölmek üzere olan refah devletçiliği ideolojisinin son nefesinden geliyordu.⁶

Bu kitap ise başka bir bakış açısı sunar. Felsefenin ölümü ve yeniden hayata dönüşüne dair anlatılan hikâye bir felsefi başarı öyküsüdür. Ancak bu aynı zamanda Rawls'un teorisinin tasvir edilen koşulların ortadan kalkmasından uzun süre sonra dahi bir gölge gibi varlığını sürdürdüğü bir hayalet hikâyesidir. Liberal felsefenin geç dönem yirminci yüzyıldaki dönüşümü Rawls'la başlar fakat başlangıç tarihi 1971 değildir. Rawls'un liberalizmi farklı bir Amerika'da doğmuştu. Asla tam anlamıyla refah devletinin bir savunusu değildi. Ayrıca liberalizmin tezatlıklarla dolu olduğu bir dönemde biçimlenmişti. Savaş sonrası dönemde doruğa ulaştığı zamanlarda dahi Amerikan liberalizmi, sınırlı ve dışlayıcı kalmaya devam etmişti.⁷ Bununla birlikte 1970'lerde gerçekleşen siyasal düzenin dönüşümünü karakterize edebilecek birçok düşüncüyü halihazırda içinde barındırıyordu.⁸

Rawls'un teorisinin temelleri, unutulmuş bir etik dünyasına ve uzun zamandır gölgesi gözden kaybolmuş olan bir dizi ideolojik mücadeleye dayanıyordu – bunun nedeni kısmen, Rawls'un örneklerle ortaya koyduğu üzere felsefenin “daha yüksek bir soyutlama düzeyine” taşınmasında yatar.⁹ Modern liberal felsefenin entelektüel mimarisi ilk kez inşa edildiğinde Rawls, liberalizm üzerine yapılan politik ve ekonomik tartışmalar hakkında onlarca yıldır çalışıyordu – bunlardan yalnızca birkaçı refah devletini konu edinmişti. Bugün “liberal eşitlikçilik” adını verdiğimiz teori, savaş sonrası liberalizmin ve onun ölümünden sonraki yaşamının oluşturduğu hususi bir kümelenme üzerine kafa yoruyordu. Ancak bu teorinin inşası yalnızca tek bir adamın

6 Bu görüşün en güçlü açıklamaları için, bkz. Samuel Moyn, *Not Enough: Human Rights in an Unequal World* (Harvard University Press, 2018), 39-40.

7 Birleşik Devletler'deki savaş sonrası liberalizmin sınırları ve çelişkileri hakkında fikir edinmek için, bkz. örneğin, Thomas J. Sugrue, *The Origins of the Urban Crisis: Race and Inequality in Postwar Detroit* (Princeton University Press, 1996); Judith Stein, *Running Steel, Running America: Race, Economic Policy, and the Decline of Liberalism* (University of North Carolina Press, 1998); Elizabeth Hinton, *From the War on Poverty to the War on Crime: The Making of Incarceration in America* (Harvard University Press, 2016). Gabriel Emmet Winant, “Crucible of Care: Economic Change and Inequality in Postwar Pittsburgh, 1955-1995”, Doktora tezi, Yale Üniversitesi (2018). Savaş sonrası İngiltere için, bkz. David Edgerton, *The Rise and Fall of the British Nation: A Twentieth-Century History* (Allen Lane, 2018).

8 Neoliberalizmin daha eskiye dayanan kökenleri için, bkz. Angus Burgin, *The Great Persuasion: Reinventing Free Markets since the Depression* (Harvard University Press, 2012); Quinn Slobodian, *Globalists: The End of Empire and the Birth of Neoliberalism* (Harvard University Press, 2018).

9 John Rawls, *A Theory of Justice* (Harvard University Press, 1971), 3. Tüm referanslar orijinal baskıdan alınmıştır.

eseri değildi. Onun yükselişine önyak olan sosyolojik koşullar savaş sonrası yıllarda ve 1960'larda –bu durum bir parça Vietnam Savaşı'nın ahlaki olarak genç nesil üzerinde yarattığı etkiden ve Soğuk Savaş üniversitelerinde¹⁰ görev alan siyasal düşünürlerden kaynaklanıyordu– yerleşmişti. 1970'lerde ve 1980'lerde siyasal düşünürler ile siyaset arasındaki ilişkiye arabuluculuk eden bir teori haline geldi.

Siyasal felsefenin bu yeniden şekillenişini kavramak onun tarihsel kökenlerine bir dönüşü, hangi siyasal olayların ve düşüncelerin felsefi mücadeleye biçim verdiğini araştırmayı ve bunu nasıl ve ne zaman gerçekleştirdiklerini belirlemeyi içerir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında, siyasal felsefeye bu farklı yaklaşımın –liberal “kamusal meseleler” felsefesinin– ve onun içinde baskın hale gelen ayırt edici teori olan liberal eşitlikçiliğin egemenliği sayesinde, düşünürlerin siyasetle ilişkisi değişti. Bu kitap bahsi geçen değişim ve onun sağlamaşmasının yanı sıra bu yaklaşım ve teorinin siyaseti üzerinedir. Söz konusu siyasetin ne olduğu ve neyi dışarda bıraktığıyla birlikte felsefenin yeniden düzenlendiği ve Rawls'un kitabının yayımlanmasını takip eden bir yorumun var olduğu bir dönemde bu siyasetin nasıl sular altında kaldığını açıklar. Felsefenin dünyayı geliştirebileceğine dair tekrar dirilmeye başlayan inanç ve adaletin ne olduğu ile sosyal hayatın ne olabileceği üzerine gelişen felsefi öngörü, belirli bir tarihsel anın ve onun baskısının sonuçlarıydı. Peşinden ise inancın ve öngörünün pek tanıdık olmayan bir dünyadan nasıl ortaya çıktığının tarihi ve bu ikilinin yükselişinin kendi dünyamızı nasıl şekillendirdiği geliyordu.

***

Kitap, ekonomik buhran ve İkinci Dünya Savaşı'nı takiben liberalizmin doğasına dair yapılan tartışmaların belirli bir boyut kazandığı periyot olan yirminci yüzyılın ortalarında, Birleşik Devletler'le başlangıç yapmaktadır. 1930'larda pek çok liberal, her ne kadar reformun boyutu üzerine tartışmayı sürdürseler de refah devletçiliğine ulaşmak için devlet planlamasını savunan emekçi kesim ve ilerlemecilerle ortak bir payda bulmuştu.¹¹ İkinci

¹⁰ Rebecca Lowen, Stanford Üniversitesi'nin tarihsel dönüşümünü incelediği çalışmasında Soğuk Savaş üniversiteleri (Cold War universities) kavramını, Amerika'da 1960'lı yıllarda devlet politikalarına bağlı olarak askeri ve endüstriyel yatırımların yalnızca belirli bilimsel alanlara odaklandığı, güdümlü bir akademik bünye yaratma çabası ifadesiyle tanımlar. Bkz. Rebecca Lowen, *Creating the Cold War University: The Transformation of Stanford* (University of California Press 1997) (ç.n.)

¹¹ Alan Brinkley, *The End of Reform: New Deal Liberalism in Recession and War* (Alfred A. Knopf, 1995).

Dünya Savaşı sona erdiğinde hükümete duyulan güven yüksekti.¹² Fakat yine de yabancı ülkelerde kendini gösteren totaliteryanizm, devleti bir şüphe nesnesi haline getiriyordu.¹³ Savaş sonrası yıllarda idari devletin genişlemesi ve Yeni Mutabakat (New Deal) düzeni hususunda kuşkulu olan liberaller, liberalizmin görevini, devlet müdahalesi ve devletin onlarca yıllık genişlemesinin yeni bir norm yarattığı siyasal denetim ve devlet müdahalesi olmaksızın özgürlük ve eşitlik değerlerini güvence altına almak olarak tanımlıyordu. Devlet planlamasına ve müdahalesine alternatif olacak çeşitli siyasal ve ekonomik teoriler ortaya çıktı: siyasal çoğulculuk ve sivil toplum üzerine teoriler, devlete yasal kısıtlamalar sunan anayasa teorileri, planlı bir ekonomiden ziyade istikrarlı bir ekonomi arayışında olan Keynesyen fikirler ve yalnızca sermaye haklarını güvence altına almakla görevli –ve bunu gerçekleştirmek için devletçilik karşıtı bir dil kullanan– sınırlı bir devlet öngörüsü. Yeni Mutabakat ve İkinci Dünya Savaşı'nın ardından topluluk, hukuk, cemiyete dayalı yaşam, konsensüs, sivil toplum ve ahlak üzerine fikirler güçlü merkezi devlete sırt çevirmenin bir yolu olarak ya da terbiye edilmiş veya uzlaşmacı liberalizm adına giderek daha fazla kullanılmaya başladı.¹⁴

Rawls, 1940'larda ve 1950'lerde ilk defa kendi siyasal felsefesini yaratmaya başladığında karşı karşıya kaldığı düşünceler bunlardı. Yüzyılın ortalarında politika ve toplum üzerine geniş ölçekli teoriler inşa etmeye çalışan az sayıda analitik düşünür olmakla birlikte birçok sosyal bilimci toplumsal "sistemleri" analiz ediyor ve genel teoriler ortaya koyuyordu.¹⁵ Rawls da

¹² James T. Sparrow, *Warfare State: World War II Americans and the Age of Big Government* (Oxford University Press, 2011).

¹³ Aaron L. Friedberg, *In the Shadow of the Garrison State: America's Anti-Statism and Its Cold War Grand Strategy* (Princeton University Press, 2000).

¹⁴ Marc Stears, *Demanding Democracy: American Radicals in Search of a New Politics* (Princeton University Press, 2010); Anne Kornhauser, *Debating the American State: Liberal Anxieties and the New Leviathan* (University of Pennsylvania Press, 2015); Ira Katznelson, *Desolation and Enlightenment: Political Knowledge after Total War, Totalitarianism, and the Holocaust* (Columbia University Press, 2003).

¹⁵ Amerikan felsefesinin sahip olduğu "iktidarın" savaş sonrası dönemdeki düşüşü için, bkz. Bruce Kuklick, *A History of Philosophy in America: 1720-2000* (Clarendon Press, 2001), 199. Soğuk Savaş'la sınırlandırılmış olan anlatı için, bkz. John McCumber, "Time in the Ditch: American Philosophy and the McCarthy Era," *Diacritics* 26, no. 1 (1996): 33-49; George A. Reisch, *How the Cold War Transformed Philosophy of Science: To the Icy Slopes of Logic* (Cambridge University Press, 2005); karşılaştırınız: Thomas L. Akehurst, *The Cultural Politics of Analytic Philosophy: Britishness and the Spectre of Europe* (Continuum, 2010). Sosyolojisi üzerine, bkz. Andrew Abbott ve James T. Sparrow, "Hot War, Cold War: The Structure of Sociological Action, 1940-1955," *Sociology in America: A History* içinde, ed. Craig Calhoun (University of Chicago Press, 2007).

onların bu büyük tutkusuna ortak oldu. Bireylerin ve cemiyetlerin etik yaşamını muhafaza eden bir liberal görüşü temellendirmeye ve ilişkiler ile sosyal kurumların ahlaki boyutunu muhakeme eden bir teori sunmaya çalışıyordu. Gençliğinde ilk olarak Protestan inancının komüniter birey etiğiyle ilgilenmekle birlikte ahlaki değer ve karakter konuları üzerine odaklandı.¹⁶ Kısa süre sonra devletçilik karşıtı, çoğulcu ve erken dönem neoliberal fikirlerle olduğu kadar Wittgenstein ve gelenekselcilik biçimleriyle de uyum sağlamaya başladı. Gençliğinde devlete ve grup çıkarına dair duyduğu kuşku, sahip olduğu politik yönelimi anaakım liberal konsensüsün dışında konumlandırdı. Yine de Soğuk Savaş'ın yarattığı komünizm karşıtlığının yükseldiği günlerde Rawls sola yaklaşıyordu. İngiltere'de İşçi Partisi'nin sağ kanadının eşitlik ve sosyal adalet üzerine gerçekleştirdiği tartışmalardan ve aynı zamanda yoksulluk üzerine Amerikan söyleminden mülhem eşitlik ve kurumlar¹⁷ üzerine teoriler geliştirdi.¹⁸ Rawls adım adım savaş sonrası dönemin sosyal demokratik liberalizminden ayırdığı bir adil toplum teorisi kuruyordu.

Rawls'un inşa ettiği teori, siyasal felsefenin kavramsal dilini hiç olmadığı kadar dönüştürdü. Rawls bu teoriyi kurmaya başladığında, savaş sonrası düşünürleri, varsayımsal seçim, kurallar, uygulamalar ve prensipler üzerine yeni fikirlerden faydalanıyordu ve Rawls da onlardan farklı değildi. O, bu fikirleri, liberalizme yeni bir dil kazandırmak ve kavramsal araçları kendi kurumsal adalet teorisini işlemek için kullanıyordu. Teorisi, meşhur “başlangıç durumu” gibi ahlaki karar almanın yeni yöntemlerini içeriyordu. Aynı zamanda ahlaklı birey veya savaşın ardından fertlerin ve devletin somut gerçekliklerini temsil etmek üzere tasarlanmış bir soyutlama olan “temel yapı” üzerine düşünceler gibi yeni kavramlar da buna dahildi. Rawls bütünüyle bir dil icat etmişti ve yirminci yüzyılın sonuna gelindiğinde bu

16 P. Mackenzie Bok, “To the Mountaintop Again: The Early Rawls and Post-Protestant Ethics in Postwar America,” *Modern Intellectual History* 14, no. 1 (2017): 153-85; David A. Reidy, “Rawls’s Religion and Justice as Fairness,” *History of Political Thought* 31 (2010): 309-43.

17 Burada “kurum” kelimesine karşılık gelen *institution* kavramı, hem bu kitapta hem de Rawls’un metinlerinde iki farklı anlamı içerisinde barındırmaktadır. Metinlerde geçen “kurum” kavramı bir yandan devletin sürekliliğini sağlayan ve fiziksel bir karşılığı olan mekânsal unsurlara referans verirken, diğer yandan toplumsal bütünlüğü sağlayan daha soyut ahlaki veya etik kodları ya da her türden kanun ve yasaları işaret etmektedir. Dolayısıyla hem Rawls’un metinlerinde hem de bu çeviride kullanılan “kurum” kavramı aynı zamanda bir toplumsal dayanağa işaret ettiği için içerisinde “kaide” anlamını da barındırmaktadır. Çeviri boyunca okurun, Rawls’un terminolojisiindeki bu ikiliği dikkate alması önemlidir. (ç.n.)

18 Ben Jackson, *Equality and the British Left: A Study in Progressive Political Thought, 1900-64* (Manchester University Press, 2007); Alice O’Connor, *Poverty Knowledge: Social Science, Social Policy, and the Poor in Twentieth-Century US History* (Princeton University Press, 2001).

terimleri detaylandırmak üzere yazılmış sayısız kitap mevcuttu: “cehalet perdesi”, “düşünümsel denge”, “örtüşen konsensüs”, “fark ilkesi”, “ideal ve ideal olmayan teori” ve “liberal eşitlikçiliğin” kendisi.

Siyasal düşünürlerin sonraki jenerasyonları Rawls’un yöntemlerine ve kavramlarına karşı çıkmış olsa da bu isimlerin pek çoğu daha sonra sağduyunun biçimlenmesi fikrini benimseyeceklerdi. Ancak onlar yine de Amerika’nın savaş sonrası döneminde toplumsal ve siyasal yaşamın doğasına dair belirli bir dizi varsayımaya dayanıyorlardı. Rawls’un teorisi ise 1940’larda ve 1950’lerde doğmuştu – çoğunlukla sanılanın aksine Büyük Toplum’un¹⁹ değil İkinci Dünya Savaşı’nın bir ürünüydü. Sahip olduğu birçok fikir ömür boyu sürmekle birlikte ortaya çıkmaları savaş sonrası dönemin ilk yıllarına rastlıyordu. Rawls’un çalışmalarının, yaşamının sonraki dönemlerindeki değişikliklerle hayat bulduğunu söylemek âdet haline gelmiştir.²⁰ Ancak mülk sahibi olunabilen demokrasi düşüncesiyle birlikte demokratik müzakere, istikrar ve örtüşen konsensüs üzerine *Bir Adalet Teorisi*’nde ve ardından *Siyasal Liberalizm*’de (1993)²¹ merkezi rol oynayan fikirlerin kökeni geçmişteydi. *Bir Adalet Teorisi*, yayımlandığı dönemde pek çok açıdan Rawls’un fikirlerinin bir resmiydi. Bir müddet sonra, geride bıraktığı fikirlere tekrar dönecekti.

1950’lerin sonuna gelindiğinde Rawls, teorisinin büyük bir kısmını oturtmuştu. Yine de nihai adalet teorisinin yayımlanmasını on yıl kadar erteledi ve bu süre zarfında temel varsayımlarında bir değişiklik yapmadı. Bu aralıkta genç Rawls’un okuduğu ve yararlandığı savaş sonrası sosyal ve siyasal teoriler altüst oldu. Sosyal bilimcilerin sistem inşa etme hevesleri eleştirildi. İlk olarak Yeni Sol, insan hakları ve 1960’ların radikal protestoları, ardından 1970’lerin somut krizleri, kalkınma ve modernleşme, konsensüs ve çoğulculuk teorilerinin doğruluğunu sorgular hale getirdi.²² Rawls’un teorisi bu kargaşadan yara almadan çıktı. Bunun anlamı şuydu ki savaş sonrası liberalizmin belirli bir çeşidi 1960’lar boyunca felsefi dokunun içerisinde

19 “Büyük Toplum” (Great Society) kavramı, Amerikan Başkanı Lyndon Johnson’ın 1960’larda kullandığı bir ekonomik ve sosyal kalkınma programına referans verir. (ç.n.)

20 Bkz. örneğin buradaki makaleler: Thom Brooks ve Martha C. Nussbaum, *Rawls’s Political Liberalism* (Columbia University Press, 2015).

21 Bkz. John Rawls, *Siyasal Liberalizm* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2019) (ç.n.)

22 Nils Gilman, *Mandarins of the Future: Modernization Theory in Cold War America* (Johns Hopkins University Press, 2003); John G. Gunnell, “The Rise and Fall of the Democratic Dogma and the Emergence of Empirical Democratic Theory,” *Modern Pluralism: Anglo-American Debates since 1880* içinde, ed. Mark Bevir (Cambridge University Press, 2012), 129-53.

kendini muhafaza etmişti. Üstelik bu dönemde Rawls'un kitabının coşkulu bir şekilde kabul edilmesini sağlayacak bir dizi farklı koşullar baş gösterdi.

1960'larda sosyal manada liberal düşünürlerin yeni jenerasyonu, sivil itaatsizlik, yükümlülük, savaş ve sorumluluk üzerine tartışmalarda mevcut siyasal çıkmazların ortaya koyduğu etik problemleri incelemeye başladı. Modern Anglo-Amerikan liberal felsefenin gündemi ve öncelikleri bu dönemin ahlaki krizleri içerisinde şekil aldı. Zorunlu askerlik hizmeti nedeniyle Vietnam Savaşı üniversitelere kadar taşıdı. Felsefe ile siyaset senkronize olmaya başlıyordu: Liberal düşünürler siyasi olaylara direkt olarak müdahil oluyor ve bu olayların gidişatı ve duygusal çerçevesi felsefi tartışmaların gündemini ve doğasını belirlemeye yardımcı oluyordu.²³ O yıllar siyasal felsefenin yaşadığı daha büyük bir dönüşüm için bir dönüm noktasıydı. Rawls'un etrafındaki liberal hukuk ve ahlak düşünürleri ile siyasal düşünürlerden oluşan bir çevre, toplantılar düzenlemeye başladı. Bu toplantılarda T. M. Scanlon, Thomas Nagel, Ronald Dworkin, Robert Nozick ve Michael Walzer gibi isimler yer alıyordu. Diğer katılımcılarla birlikte "kamusal meseleler" ve "uygulanmalı etiğin" yükselişi üzerine felsefi bir çalışmayı hayata geçirdiler. Ahlaki faillikle olduğu kadar kurumsal adaletle de ilgileniyorlardı. Warren Mahkemesi'yle²⁴ birlikte anılan yargı erki ve haklar hakkındaki düşüncelerin yükselişiyle siyasal düşünürler, anayasa hukuku ve hak talepleri üzerine daha çok eğilmeye başladı. Solun insan hakları hareketi ve savaş karşıtı protestolarına karşılık olarak sivil itaatsizlik ve sorumluluk üzerine yeni teoriler geliştirdiler. Diğer taraftan dikkatlerini devletin ahlaki sınırlarından siyasal eylemin ve savaşın ahlaki sınırlarına çevirmişlerdi. Walzer'ın ilk günden beri liberal felsefede egemen olan haklı savaş teorisi ve aynı zamanda Rawls'un sivil itaatsizlik üzerine görüşleri burada doğmuştu. Bununla birlikte hem Rawls'un teorisi hakkında yapılan ilerideki tartışmalara hem de dönüşümün eşliğinde olan felsefeye ilişkin sosyolojik ve entelektüel zemini sağlayan bu tartışmalardı.

Bir Adalet Teorisi 1971 yılında yayımlandığında bir düzensizlik hali hüküm sürüyordu.²⁵ Birçok kişi Rawls'un yirmi yıl kadar önce savaş sonra-

²³ "Olaylara bağlılık (*eventfulness*)" üzerine, bkz. William H. Sewell Jr., "The Temporalities of Capitalism," *Socio-Economic Review* 6, no. 3 (July 2008): 517-37.

²⁴ 1950'li ve 1960'lı yıllarda baş hâkim Earl Warren'ın başkanlık ettiği ve gördüğü duruşmalarda Amerika'daki insan hakları tanımlarının büyük ölçüde dönüşüme uğramasını sağlayan mahkeme bu isimle anılmıştır. (ç.n.)

²⁵ Niall Ferguson, Charles S. Maier, Erez Manela ve Daniel J. Sargent, ed., *The Shock of the Global: The 1970s in Perspective* (Harvard University Press, 2010).

sı dönemde araştırdığı türden bir istikrar arayışındaydı. Rawls okuyucuları onun sosyal demokrasi ve irksal liberalizme dair yaptığı savununun yeni çağın gereklerine uyduğunu düşünüyorlardı. 1970’lerde yaşanan krizin orta yerinde liberal siyasal düşünürler, bölüşümselliği ve kurumsallığı net bir şekilde merkeze alarak Rawls’un teorisine özel bir yorum getirdi. Teorinin temel siyasal varsayımları sağlamlaştırıldı ve ortaya koyduğu kategoriler, olgularla daha uyumlu hale getirildi. Bu dönem içerisinde teori bir doktrine dönüştü. Liberal eşitlikçiliğin doğumu gerçekleşmişti.

Rawls’un kurumsal adalet teorisi, siyaset üzerine takip eden felsefi tartışmaların altyapısını belirledi. “Siyasal düşünürler” diyordu Robert Nozick 1974 yılında, “bugün ya Rawls’un teorisi dahilinde çalışmak ya da bunu neden yapmadığını açıklamak zorundadır.”²⁶ Sistem inşasının ölüm döşeginde olduğu bir çağda bu teori, felsefi bir sistem ortaya koyuyordu. Alman meslektaşı Jurgen Habermas’ın durumunda olduğu gibi, Rawls’un evrenselci ve normatif gayeleri, postyapısalcılığın ve post-Marksist eleştirel teorilerin öne sürdüğü sorgulamalardan daha çok dayanmıştı (gerçi Rawls bu görüşlerle hiçbir zaman açık bir şekilde karşı karşıya gelmediği için Habermas’tan çok daha az göğüslemesi gereken eleştiri mevcuttu; ve Habermas’ın aksine Rawls, sosyalist solla karşı karşıya geldiğinde bu onun dışında bir başlangıç noktasından ibaretti).²⁷ Rawls’un teorisinin yayımlanmasından sonra geçen on yıl içinde meslektaşları, öğrencileri ve okuyucuları farklı noktalarda itirazlar ortaya koysa da birçoğu bütünsel olarak “Rawlsçu” çerçeveye onay göstermişti. Okuyucularının büyük bir çoğunluğu için teori, insan hakları ve Büyük Toplum liberalizmine işaret ediyor ve onları temsil ediyordu. Bir teori çalışması olarak bu eser, geçmişteki entelektüel anlaşmazlıkların üstesinden gelmek için bir vasıtaya dönüşmüştü. İktisat etik, analitik felsefe ise politik bir biçim kazanmıştı. Siyasal düşünürler, bölüşümsel problemlerle başa çıkmak için sosyal bilimlerin tüm alanlarından araçlara başvuruyordu. Kısa bir süre sonra kimileri teoriyi, farklı bir siyasal uğrağa göre uyarlamaya çalıştı. Charles Beitz ve Brian Barry gibi siyasal düşünürler, 1970’lerin uluslararası ilişkilerinin değişik ikliminde dünyaya ve geleceğe uyum sağlamak için adalet teorisinin çerçevesini zamansal ve mekânsal olarak genişletmeyi

26 Robert Nozick, *Anarchy, State, and Utopia* (Basic Books, 1974), 183. – Aynı zamanda bu eserin Türkçesi için bkz. Robert Nozick, *Anarşi, Devlet ve Ütopya* (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015) (ç.n.)

27 Matthew G. Specter, *Habermas: An Intellectual Biography* (Cambridge University Press, 2010).

deniyordu. Bu çabalarla birlikte küresel adalet teorisi ve kuşaklararası adalet teorisi doğmuş oldu.

Bu tartışmalar siyasal felsefenin politikayla olan ilişkisini değiştirdi. Rawls 1950'lerde savaş sonrası gerçekliklerinden yola çıkarak bir teori inşa etmeye başlamıştı. 1960'larda ahlak düşünürleri ve siyasal düşünürler, siyasal olaylara çabuk ve bilinçli bir şekilde tavır alıyordu. Bununla birlikte tüm durumlar için uygulanabilecek genel etik prensipleri geliştirme arayışındaydılar. Bu durum, kendi kurum geliştirme süreçleri için de geçerliydi: pek çok dergi, enstitü ve siyasal felsefe, siyasal teori ve uygulamalı etik cemiyetleri Vietnam Savaşı döneminde kurulmuştu. Rawls'un teorisi ulaşılabilir hale geldiğinde okuyucuları ilk önce onun teorisine dikkat çekti ve ardından uygun gördükleri durumlara göre adapte ederek teoriyi farklı siyasal durumlar için uyguladı. Ayrıca daha önce formüle edilen genel prensiplere de yer veriyorlardı. Liberal eşitlikçilik inşa edildikçe felsefenin politikayla olan ilişkisi tersine döndü. Siyasal düşünürler nüfus artışı, ekolojik kriz, uluslararası eşitsizlik ve Yeni Sağ'ın yükselişi de dahil olmak üzere yeni siyasal sorunlara yöneldi. Fakat çoğu zaman Rawls'un teorisini peşlerinde götürüyor ve onun kullandığı soyutlamaları bir kılavuz olarak kullanıyorlardı. Artık söz konusu teori, siyasal düşünürler ile politikanın karşı karşıya geldiği durumlarda bir aracı rolü oynuyordu. Hangi etik ya da siyasal problemin felsefenin ilgi alanına girmesini gerektirecek kadar sorun teşkil ettiğini belirlemeye yardımcı olan bir mantığa sahipti. Aynı zamanda bu mantığın, karşılığında felsefenin siyasal önceliklerini şekillendirmeye yardımcı olacak bir siyasal boyutu da bulunuyordu.

Rawls'a göre teori, liberalizmle el ele gidiyordu. Kimi dönemlerde liberal düşünürler, siyasal ve ideolojik alternatiflere cephe almak için onun felsefi fikirlerine başvuruyordu. 1970'ler boyunca sağın liberteryenizmine ve solun antkolonyalizm ve sosyalizm formlarına karşı liberal eşitlikçiliği savundular. Diğer bir taraftan birçoğu temel yapıları dokunmadan Rawlsçu çerçevede dahilinde bu fikirlerle uzlaşmaya çalışıyordu. Coşkulu bir akademik solun etkisiyle bazıları Marksizme yakınlaştı. Geriye kalanlar ise kendi adalet ve eşitlik teorilerinde, piyasa, hak ve insanlık üzerine fikirlerden yararlanmak üzere insan hakları söylemlerine ya da neoliberal toplumsal ve iktisadi teorilere önem veriyordu. Bunu nihayetinde liberal eşitlikçilik veya yeni siyasal felsefe mantığını daha geniş bir şekilde uygulamaya dökerek gerçekleştiriyorlardı. 1980'lerin sonunda liberal eşitlikçilik, Anglo-Amerikan

siyasal felsefe içerisindeki başat teori haline gelmişti. Artık liberal siyasal düşünürler uygulamalı etik, bölüşümcü adalet teorisi, anayasa hukuku ve refah ekonomisiyle yakından meşgul oluyordu.

Ancak bu yeni liberal paradigma muzaffer olduğu sırada dahi düşünürler arasında süregiden anlaşmazlıklar mevcuttu ve bu durum yeni siyasal felsefenin kimi isimlerinin ayrı düşmesiyle sonuçlanmıştı. Pek çok açıdan düşünürler, zaman içerisinde değişim gösterdi. Dworkin, G. A. Cohen ve diğerleri, Rawls'un fikirlerinden bir kopuşa yol açacak biçimde Yeni Sağ'ın ifade ettiği koşullarla yan yana gelme arayışındaydı. Refah devletinin kurumlarının altı neoliberal siyasalar tarafından oyuldukça, Rawlsçu tasarı bir bakıma yerinden edilmek üzereymiş gibi görünüyordu. Ancak bu fikirler de nispeten daha az kurumsal fakat potansiyel olarak siyasal anlamda daha radikal bir tür soyutlamaya işaret ediyordu. Buna rağmen Rawls'un teorisi felsefi tahayyülü avcunun içinde tutmaya devam etti. Bazı siyasal düşünürler, özelleştirme ve finansallaşmanın yükselişe geçtiği bir çağda, devlet ve kapitalizm tanımlarında meydana gelen somut değişikliklerle başa çıkabilmek için liberal eşitlikçiliği elden geçirmeyi denemişti.²⁸ Daha eskilere dayanan kategoriler ise yerinde kalıyordu. Bununla birlikte bölüşümcü çerçevenin ileriye taşınması bir mukavemete sebep oldu. Bernard Williams, Judith Shklar, Michael Sandel ve Charles Taylor gibi çok sayıda etkili muhalif kalem, psikolojiye ve cemaat kavramına başvurarak liberal felsefeye meydan okuyordu. Ancak genellikle yüzyılın ortalarında dışlanmış ya da dışarıda bırakılmış olan fikirlere geri dönüyorlardı. Dolayısıyla bu eleştiriler, eleştirdikleri siyasal fikirlerin aynadaki yansımalarını oluşturdu. Liberal felsefenin kapsayıcılığı, radikal eleştiri imkânını ortadan kaldırıyordu. Rawls'un teorisi bir disiplin dünyaya getirmiş ve benzer şekilde hoşlarına gitse de gitmese de liberal felsefe tarafından esir alınan pek çok siyasal teorisyenin ve düşünürün fikirlerini şekillendirmişti.²⁹ Onlar adalet teorisinin gölgesinde var olmaya devam ettiler.

28 R. Krippner, *Capitalizing on Crisis: The Political Origins of the Rise of Finance* (Harvard University Press, 2011); Alasdair Roberts, *The Logic of Discipline: Global Capitalism and the Architecture of Government* (Oxford University Press, 2010); Bruce Schulman, "The Privatization of Everyday Life," *Living in the Eighties* içinde, ed. Gil Troy ve Vincent J. Cannato (Oxford University Press, 2009).

29 David Scott ve Talal Asad'dan alınan "Liberalizmin esirleri" tabirini ben Duncan Bell'den alıyorum; Duncan Bell, "What Is Liberalism?," *Political Theory* 42, no. 6 (2014): 682-715; David Scott, *Conscripts of Modernity: The Tragedy of Colonial Enlightenment* (Duke University Press, 2004), bölüm 3.

* * *

Bir açıdan bu, Birleşik Devletler ve İngiltere’de sayısı bir elin parmağını geçmeyecek kadar olan seçkin kurumlarda, bilhassa Harvard, Princeton ve Oxford’da görev almış nüfuz sahibi, varlıklı, beyaz, çoğunlukla erkek analitik siyasal düşünürlerden oluşan küçük bir grubun parlak başarısını anlatan bir hikâyedir. Hikâyenin içinde kenarda kalan birkaç istisna dışında çok az kadın ve bu sayıdan daha az siyahi birey yer alır. Destekçilerinin hepsi Amerikalı ya da İngiliz değildir fakat hepsi İngiltere’de ya da Birleşik Devletler’de görev almıştır. İktisatçıların, hukukçuların ve siyasal teorisyenlerin yardımıyla bu isimler, kendi kendine hayata tutunan bir evrenselleştirici liberal teori inşa etti. Çalışmaya, buldukları coğrafyadan başlamışlardı. Küresele dair tahayyüllerinin haricinde neredeyse tamamen Kuzey Amerika’nın ve Batı Avrupa’nın refah devletlerine odaklanıyorlardı. Felsefi yönelimleri itibarıyla Anglofonlardı (yine de konu felsefe tarihi olduğunda İngilizleştirilmiş Kant ve Hegel’e olduğu kadar, Hume ve Smith’e de başvuruyorlardı.) Ancak savundukları siyasal felsefenin daha geniş bir erişim alanına sahip olmasını istiyorlardı. Daha geniş cemaatleri, ulusları, uluslararası alanı ve nihayetinde gezegeni kapsayabilmek adına teorilerini mekânsal manada genişletmeye çalıştılar. Bununla birlikte geleceği yeniden tahayyül etmek ve siyasal felsefeyi mümkün olduğu kadar evrensel ve sınırsız kılmak için geçmişten yararlanarak zamanlar arasında bir hareket alanı açıyorlardı. Gösterdikleri çabanın her aşamasında mevzubahis olan, teorilerinin ne tür bir liberalizme yol açtığı ve bu liberalizmin ne tür bir politikayı meşrulaştırdığı sorusuydu. Ele aldıkları kurumlar ve adaletin prensipleri üzerine yaptıkları muhakemeler aynı zamanda daha derinlerde bir dizi meseleye çağrışım yapıyordu: birey olma durumunun ve kişinin doğası, insanın ne olduğu ve onların modern yaşamın belirsizlikleriyle başa çıkabilmelerine yardımcı olmak için kurumların ne yapması gerektiği. Öne sürdükleri kurumsal teoride ise daha başka birçok konu işleniyordu: failliğin doğası, istihkak, hak, sorumluluk ve bu kavramların politikayla olan bağı; şansın³⁰ ahlakla ilişkisi; siyasal düşüncede geleceğin ve geçmişin yeri; ve insanların ne tür seçimler yapabileceği ile kendi hayatları üzerinde ne tür bir kontrol elde edebilecekleri sorusu.

30 Kitap boyunca kullanılan *luck* ve *fortune* terimleri, Türkçedeki “şans” ve “talih” anlamlarının yanı sıra İngilizcedeki eşanlamlılığa dayanarak “doğuştan talihli olmak,” “doğuştan gelen servet,” “şanslı doğmak” veya “ağzında gümüş kaşıkla doğmak” gibi anlamları da içerisinde barındırır. (ç.n.)

Burada anlatılan tarih, en azından bir kısmı, bu fikirlerin başarısıyla ilgilidir. Yirminci yüzyılın son yıllarında bu kitabın ana kahramanları olan siyasal düşünürler, küresel anlamda nüfuz kazandı. Akademik anlamda muazzam bir etki menziline sahip bir tartışma alanı buldular ve onları okuyan iktisatçılar, hukukçular ve siyasa uzmanları vasıtasıyla –ve daha dolaylı bir yoldan eğitim verdikleri binlerce seçkin öğrenci vasıtasıyla– siyasal bir güç elde ettiler. Fikirleri zamanla bu gruba dahil olmayan kişilerin kavrayabilmesi için oldukça teknik ve zorlu bir hal aldı. Soğuk Savaş üniversitelerinin erken dönemlerinde disiplinin belirli sınırları henüz biçimlenmemiş ya da geçirgen bir durumdayken siyasal düşünürler, felsefe bölümünün içerisinde ve ötesinde çeşitli teorisyenlerle tartışabiliyordu.³¹ Yüzyılın son çeyreğinde daha çok kendi içlerinde tartışmaya başladılar. Bununla birlikte çoğunluğu felsefe bölümünde olmak üzere siyasal bilimler ve hukuk bölümlerinde de onların fikirlerini paylaşan kişi sayısı artıyordu. Giderek kendilerini öteki kesimlerden olan düşünürlerden ve siyasal teorisyenlerden ayırdılar.³² Siyasal bilimlerin alt alanı olan siyasal teorinin kendi kimliği ve karakteristik gelenekleri vardı, ki bunların arasında Leo Strauss’un muhafazakâr taraftarları, eleştirel teorisyenler, siyasal düşünce tarihçileri ile demokrasi ve daha sonraları agonizma fikirlerinin Hannah Arendt ve Sheldon Wolin’i takip eden Yeni Sol ve post-Marksist teorisyenleri sayılabilir.³³ Ancak bu düşüncenin yaşadığı yükselişin ardından birçok siyasal teorisyen kendilerini Rawlsçuluğun karşısında tanımlamaya başlamıştı. Bu kimi zaman kişilerin nerede görev aldıkları ve hangi disiplin altında eğitim gördüklerine bağlı olarak disiplinler veya lokal bir kurumsal ayırmadan ibaretti. Diğer taraftan “siyasal düşünür” hitabı nerede bulunursa bulunsun Rawlsçu fikirlere ve kamusal meseleler felsefesine duyulan sempatiyi simgeler hale geldi.

---

31 Joel Isaac, *Working Knowledge: Making the Human Sciences from Parsons to Kuhn* (Harvard University Press, 2012), 1-3.

32 David Runciman, “What Is Realistic Political Philosophy?,” *Metaphilosophy* 43, num. 1-2 (2012): 58-70; Jacob T. Levy, “Political Theory and Political Philosophy,” Nisan 2003 blog gönderilerinden derlendi, <http://profs-polisci.mcgill.ca/levy/theory-philosophy.html> (10 Eylül 2012’de erişildi).

33 Siyasal teorinin oluşumu üzerine, bkz. John G. Gunnell, *The Descent of Political Theory: The Genealogy of an American Vocation* (University of Chicago Press, 1993); Benjamin Barber, “The Politics of Political Science: ‘Value-Free’ Theory and the Strauss-Wolin Dust-Up of 1963,” *American Political Science Review* 100, no. 4 (2006): 539-45. Arendt ve Wolin’in yarattığı etki üzerine, bkz. Emily Hauptmann, “A Local History of ‘the Political,’” *Political Theory* 32, no. 1 (2004): 34-60; Straussçuluk için, bkz. Tony Burns ve James Connelly, *The Legacy of Leo Strauss* (Imprint, 2010).

Bu kitap, modern liberal siyasal felsefenin kuruluşunu ele almakla birlikte bu felsefenin politikayla olan ilişkisine de odaklanır. Birçok incelemeye göre bu ilişki en doğru haliyle sürekli genişleyen bir uçurum olarak tasvir edilebilir.³⁴ Siyasal düşünürler her ne kadar siyasaya yakınlaşıyor olsa da politikadan giderek ayrılan bir yükseliş yaşıyor gibi görünüyordu. Belki de bu, üst düzey felsefenin bir bedeli veya tipik bir şekilde beşerî bilimlerle birlikte pozitif bilimlere kadar uzanan bilimsel tartışmanın ulaşılmazlığının kaçınılmaz hale getirdiği uzmanlığın izlek bağımlılığının muhakkak bir sonucuydu. Ancak uzmanlık, bir siyasal boşluğun içerisinde var olmaz. Soğuk Savaş'ın sonunda liberalizmin rakipsiz kaldığı ve kimi yorumcuların tarihin sona ermiş olduğunu ilan ettiği esnada liberal eşitlikçiliğin bölüşümsel problemlere teknik çözümler üretmek için kullanılan araçları, baskın hale gelen merkezci teknokratik liberalizmi tamamlıyor gibi görünüyordu.³⁵ Liberal düşünürlerin evrenselleştiren bakış açısı söz konusu teknokratik taydaşlarından çok daha eşitlikçiydi ve pratikte çok az ortak noktaları bulunuyordu. Fakat onlar da politikanın omuzları üzerinde yükselme olanaklarına dair bir o kadar iyimser görünüyorlardı.

Bir başka açıdan ise politikanın kaçınılmaz olduğu ortaya çıkıyordu. Siyasal düşünürler sık sık çeşitli yollarla kendini gösteren siyasal kısıtlamalarla karşı karşıya kalıyordu. Liberal eşitlikçiliğin kalbinde bir paradoks vardı. Bir yandan Rawls'un teorisi, adalet ve sosyal liberalizm üzerine özgün ve oldukça sabit bir bakış açısı sunuyordu. Diğer yandan ise felsefenin büyük ve değişken yapısına ve onun kapasitesine duyulan sonsuz itimada anırtırma yapıyordu. Ancak felsefeye dair sabit siyasal bakış açısıyla değişken bir görüşün karışımına dayanak bulmak zordu. O günlerde ikinci birinciyi tehdit ediyordu: düşünürler kendi teorilerini tüm doğrultularda genişletirken aynı zamanda hâlâ bir liberal eşitlikçiliğin çekirdeğindeki siyasal bağları koruyabilirler miydi? Onlar yapabilecekleri konusunda ısrar ettiler. Ancak pratikte bu her zaman net değildi. Örneğin 1980'lerde düşünürler, topluluk ve karşılıklı fikirleriyle olan bağlarına zarar verme riskini göze alarak eşitlikçiliğe hizmet eden Yeni Sağ'dan piyasa, seçim ve sorumluluğa dair fikirler devşirmişti. Dekolonizasyon bağlamında 1970'lerde yapılan küresel yeniden bölüşüm tartışmaları arasında kimileri insanlık ve adalete dair fikirlerin ikisini de

³⁴ Raymond Geuss, *Philosophy and Real Politics* (Princeton University Press, 2008).

³⁵ Francis Fukuyama, *The End of History and the Last Man* (Free Press, 1992). – Bu eserin Türkçesi için ayrıca bkz. Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan* (Profil Yayınları, 2016) (ç.n.)

savunmanın mümkün olduğunu yineliyordu, her ne kadar o dönem yapılan kamusal tartışmalarda bu iki görüş birbirine karşıt içeriklere sahip olsa da. 1950'lerde ve tekraren 1980'lerin ilk yıllarında, İngiliz solunda eşitlik için ortak sahiplik mefhumu hakkındaki sosyalist görüşlerden bir kopuşla karşılaşılan düşünürler, eşitlik ve sosyalizmin kavramsal olarak uyumlu ve tutarlı olduğunu iddia ediyorlardı ki, bu, her durumda söz konusu tutarlılığın basitçe siyasal uyumluluğa dönüşmeyeceği gerçeğini göz ardı ediyordu. Belirli argümanlar nüksettiğinde veya yeniden düzenlendiğinde yeni anlamlar kazanıyordu. Siyasal çekim merkezinin sağa kaymasıyla birlikte kimi düşünürler de onunla birlikte hareket etti. Ve merkez yön değiştirdikçe liberal fikirlerin değeri de değişiyordu. Genel olarak liberal eşitlikçilik, özellikle de eşitsizliğin artış gösterdiği bir dönemde gittikçe liberal solun felsefesi gibi görünüyordu. Devletçilik karşıtı sağın görüşlerinden faydalanarak yola koyulan bir teori sola kaymış ve Yeni Mutabakat liberalizminin felsefi mirası olarak yeniden tanımlanmıştı. Bu teori, felsefi tahayyülü avcunun içinde tutmayı sürdüren liberal eşitlikçilik haline geldi.

Bahsi geçen teorilerin sabit siyasal bakış açısının, felsefenin değişkenliğini tehdit ettiği zamanlar da oluyordu. Rawls'un teorisi –ki başlı başına bir savaş sonrası liberal bakış açısına bağlıdır– bir yeni dayanak noktası haline geldiğinde onunla uyumlu olmayan fikirler ya arka plana itildi ya da felsefi söylemden bütünüyle dışlandı. Liberal düşünürler geçmişteki argümanları –devletin doğası, siyasal denetim, kolektif eylem, tüzel kişilik ya da tarihsel başvuru hakkındaki– gözden çıkardılar. Kavramsal tercihlerinin genelde siyasal bir içeriği vardı. Belirli teorilerin seçimi veya belirli değerlere ya da argümanlara öncelik verilmesi, ötekilere sırt çevirmek olarak okunabilirdi. Zaman zaman kendi kolektif gelişim sürecinin kavramsal yapıları içerisinde tutsak hale gelen tikel bireylerin siyasal motivasyonları ne olursa olsun söz konusu durum bundan ibaretti. Belirli perspektifleri ve argümanları gözden uzak tutmak siyasal felsefenin ideolojik değişkenliğini sınırlandırmak gibi istenmedik sonuçlar doğurmuştu. Örneğin zora başvurma savlarını müzakereci prosedürlerin dışında konumlandırmak, emeğe odaklanan politikaları bir tarafa bırakmaya yol açabilirdi. Kimi zaman belirli tarihsel süreçlerin ve yapıların normatif geçerliliğini sorgulamak, ister toplumsal hareketler isterse de devletler, imparatorluklar ya da kapitalizm olsun modern dünyanın getirdiği bu aktörleri ve kuvvetleri konu dışı olarak addetmeyi içinde barındırıyordu. Kaldı ki pek çok siyasal anlaşmazlık böylesi felsefi tercihler

tarafından açıklanmış, meşrulaştırılmış veya bastırılmıştı. Tıpkı çoğunlukla rakip siyasal bakış açılarının ve argümanların peşinen reddedilmese de liberal eşitlikçi paradigmanın içerisinde ehlileştirilip –genelde sahip oldukları kuvveti parçalarına ayırarak– uygun hale getirilmesi gibi. Sonraki kuşaklar kendinden önce gelenlerin argümanları üzerinde yükseldikçe bir felsefi paradigma, hiçbir teorisyenininki ayrı ayrı tasarlayamayacağı türden bir siyasal biçime bürünmüştü.

Sabit politika, liberal teorilerin erişim alanını farklı açılardan da baskı altında tutuyordu. Rawls kendi teorisinin dinamik bir yapıya sahip olmasını istemiş olabilirdi ancak teori, pratikte savaş sonrası liberalizmin hayaletleri tarafından tuzağa düşürülmüştü. Yüzyılın ortalarında yapılan liberal tartışmalarla şekillenen politikanın doğasına dair varsayımlar bu teorinin içerisinde inşa edildi ve etrafındaki dünya değişime uğrasa dahi onun tartışılmazlığı büyük oranda sürdü. Geçmişteki fikirler teori ile pratik arasındaki ilişkide bir aracı rolü oynuyor ve şimdiki zamanda dengeyi bozan bir kuvvet uyguluyordu. Kimi zaman düşünürler direkt olarak bu zorluğa işaret ediyordu –örneğin, küresel adalet teorisyenleri Rawls’un teorisini yeni bir uluslararası bağımlılık çağına uyarlamak istediklerinde. Geriye kalan durumlarda ise Rawls’un kapsamlarının baskısı, yeni gelişmelere uygun şekilde yanıt vermeyi düşünürler için zorlaştırıyordu. Rawls’u uyarlamanın neye yol açacağı hiçbir zaman net değildi. Örnek vermek gerekirse, hem devlete bakışının hem de adalet prensiplerinin kendileri için işlediği kişilere ilişkin açıklamalarının geniş çizgileri, devlet ve demokratik politikanın destek grupları ile bileşenleri dönüşüme uğradığında bile kabul edilmeye devam etti. Rawls’un temellendirme üzerine görüşleri dahi onu takip eden düşünürleri onun argümanlarını sürekli olarak güncellemeye teşvik ediyordu ancak temel yapı gibi kimi fikirler, teoriyi kısıtlayan temel kavramsal mimariyi yerinde tutmaya devam ediyordu. Ayrıca pek çok kişi Rawls’un teorisinin savaş sonrası bir fikirden esinle meydana gelen bir öncülüne tutunuyordu: Toplumsal hayat özünde konsensüs ve etik anlaşma ihtimaline dayanır. Bu bakış açısı, liberalizm sağ ve sol karşısında galibiyet kazandığında, Amerika’nın geçmişinde yüzyılın ortalarına doğru bir dönemde idealize edilmişti. Liberal düşünürler konsensüse dayanan politik bakış açısından hiçbir zaman vazgeçmedi. Felsefe alanında kendilerine duydukları güveni sağlayan şey buydu.

* * *

Elinizdeki kitap, siyasal felsefenin politikalarını ve kavramsal seçimlerin siyasal içeriklerini konu edinir. Düşünürlerin siyasal olaylara nasıl reaksiyon gösterdiğini, önsel olarak yapmış oldukları teorik seçimler tarafından nasıl baskılandıklarını ve bu seçimlerin yirminci yüzyıl düşüncesinin tarihi üzerinde nasıl geniş ölçekli bir etki yarattığını araştırır. Aynı zamanda liberal siyasal felsefenin siyasal yöneliminin nasıl şekillendiği, siyasal düşünürlerin hangi yönde ilerlediği veya ilerlemediği ve soruların düşünürler tarafından nasıl sorulduğu ile verilen cevapların siyasal felsefenin ödevlerini, önceliklerini ve sınırlarını nasıl biçimlendirdiği üzerine odaklanır.³⁶

Birinci bölüm, genç Rawls ve onu harekete geçiren fikirlerle başlar. Bu bölümde 1940'lar ve 1950'ler boyunca bahsi geçen fikirlerin adalet teorisini nasıl şekillendirdiği incelenmektedir. İkinci ve üçüncü bölüm, insan hakları hareketi ve Vietnam Savaşı sırasında liberal siyasal felsefe içerisinde, ilk olarak 1950'lerde başlayıp sonraki on yılı da içine alan yükümlülük ve sivil itaatsizlik hakkındaki tartışmalarda, ardından ise 1965 ve 1970'lerin ilk yılları arasında geçen savaş ve sorumluluğa dair tartışmalarda gerçekleşen daha geniş dönüşümleri incelemektedir. Dördüncü bölüm ise *Bir Adalet Teorisi*'nin başlangıçta nasıl karşılandığı ve 1970'lerde liberal eşitlikçiliğin inşa süreci üzerine bir şema sunmaktadır.

Dördüncü bölüm, aynı zamanda bu kitabın kırılma noktasıdır. Bundan önceki bölümler liberal eşitlikçilik ve aynı zamanda uygulamalı etik ve kamusal meseleler felsefesinin kökeni olarak bilinegelen külliyyatın yaratım koşullarını ortaya koymaktadır. Geriye kalan bölümler ise teorinin kazandığı yeni benliğin genişliği ve mücadele alanı ile yeni eşitlikçiliğin sahneye çıkmasının ardından liberal felsefenin akıbetinin ne olduğunu inceler. Beşinci ve altıncı bölüm, liberal siyasal felsefenin bu fikirleri kıtlık, temel ihtiyaçlar, Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen, aşırı nüfus artışı ve çevresel tehlikelere dair tartışmalar içerisinde nasıl açıkladığını göstermektedir. Bu bölümler, uluslararası ve kuşaklararası adalet teorilerinin kökenleriyle birlikte yeni

³⁶ Küresel adalet teorisinin siyasal kökenleri ve onun takip edilmeyen izlekleri için, bkz Samuel Moyn, "The Political Origins of Global Justice," *The Worlds of American Intellectual History* içinde, ed. Joel Isaac, James T. Kloppenberg, Michael O'Brien ve Jennifer Ratner-Rosenhagen, (Oxford University Press, 2016). Rawls'un metninde yer alan "korunan statüsünün", nelerin siyasal felsefe olarak kabul edilmesi gerektiği sorusunda yarattığı etki üzerine, özellikle de onun feminist muhataplarının bakış açısından bkz. Sophie Smith, "Rawls, Okin, and the Politics of Political Philosophy," yayımlanmamış makale (2017).

açmazlara sunulan Derek Parfit'in nüfus etiği gibi etkili alternatif yanıtları araştırır. Yedinci bölüm, kendi sağ ve sol kesimlerinden gelen itirazlara liberal eşitlikçilerin verdiği yanıtları şemalandırmaktadır. Analitik Marksizm'in ve şans eşitlikçiliğinin izini sürerek Yeni Sağ'ın fikirlerinin 1980'lerde liberal felsefeye nasıl nüfuz ettiğini gösterir. Sekizinci bölüm, yeni kamusal meseleler felsefesinin en etkili birkaç eleştirisine ve bu eleştirilerin Soğuk Savaş sonunda liberal siyasal düşünceyi nasıl şekillendirdiğine yer verir. Liberal eşitlikçiliğin pek çok eleştirisi dahil olmak üzere siyasal teorinin ne derece adaletin gölgesinde işlemeye devam ettiğini açıklar.

Birinci, dördüncü ve yedinci bölümler, Rawls'un adalet teorisinin ve modern bölüşümcü adalet teorisinin nasıl şekillendiğini açıklamaktadır. Burada araştırılan tartışmalar sırasında siyasal düşünürler, onları 1980'lerin neoliberalizmine hazırlayacak ve aynı zamanda bu görüşe karşı hassasiyet kazandıracak biçimde refah devleti teorileri ve neoliberal fikirlerle karşılaşmışlardı. İkinci ve üçüncü bölüm kamusal meseleler düşünürleri arasında liberal felsefeye daha geniş bir yaklaşımın gelişimini konu edinmektedir. Siyasal felsefenin kurumsal inşasında hayati öneme sahip kurucu olaylar, 1970'lerin meşruiyet krizinde değil, Vietnam Savaşı'nda ve 1960'ların insan hakları hareketinde yatıyordu. Ancak konu Rawls'un teorisinin kendisine geldiğinde dikkat edilmesi gereken husus, İkinci Dünya Savaşı ve onu takip eden yıllarda siyasal dünyanın getirdikleri ve men ettikleriydi. Kitabın odak noktası, siyasal dünyanın İngiltere ve Birleşik Devletler'i ve daha bölgesel olmak gerekirse bu fikirlerin dolaşım noktası olan Oxford, Harvard ve Princeton gibi kurumları nasıl şekillendirdiğidir. Modern Anglo-Amerikan liberal siyasal düşüncenin pratiklerinin ve girişimlerinin pekişmesini sağlayan bu üniversitelerdir.³⁷

Genel olarak bakıldığında kitap, Rawls'un ve liberal eşitlikçiliğin bulunduğu konumdan daha çok siyasal düşüncenin daha uzunca tarihi içerisinde politikaya sunulan felsefi yanıtlara odaklanır. Bu bakımdan kitabın

³⁷ Liberal felsefenin başka bölgelerde izlediği güzergâh kendi savaş sonrası tarihine sahiptir. Aynı durum farklı ulusal veya ulusaşırı akademik kapsamlarda Rawls'un teorisinin nasıl karşılandığı (ya da karşılanmadığı) hususunda da geçerlidir. Çeşitli Avrupa ülkelerinde Rawls'un nasıl karşılandığına dair, bkz. Mathieu Hauchecorne, *La Gauche Américaine en France: La Réception de John Rawls et des Théories de la Justice* (CNRS Éditions, 2019) ve *European Journal of Political Theory* 1 özel sayısı, no. 2 (2002); Ayrıca bkz. Satoshi Fukuma, "Rawls in Japan: A Brief Sketch of the Reception of John Rawls's Philosophy," *Philosophy East and West* 64, no. 4 (2014): 887-901.

amacı, tamamen Rawls'un Kant'ı, Hegel'i, Hume'u ya da Sidgwick'i nasıl okuduğunu anlamak, belirli felsefi metinlerle veya geleneklerle olan ilişkisini açıklayarak belirli esaslara bağlı olarak onun konumunu eleştirmek veya onaylamak, hatta Rawls'un entelektüel biyografisini ve onun kavramsal, felsefi ve teolojik motivasyonlarını yeniden inşa etmek değildir.³⁸ Bunun yerine Rawls'un teorisinin ve söz konusu entelektüel bir araya gelme eylemlerinin hem kendileri hem de onu okuyanlar için ortaya koymuş olduğu siyasal çalışmalara ve bunun sonuçlarının ne olduğuna mana vermeye çalışılır. Bununla birlikte kitap, Rawls ve çağdaşlarının, bizim içinde bulunduğumuz zamanı doğurmuş olsa bile ondan nispeten uzakta olan, söylemsel bir "sorun-uzayda" yaşadıkları varsayımından yola çıkar. Rawls ve çağdaşlarının ortaya koydukları ve inandıkları problemler, üzerine eğilmeye değerdi. Yöneltilikleri soruların riskleri kendine özgüydü ve her zaman tamamen bilindik değildi.³⁹ Siyasal felsefeyi politikaya katabilmek, düşünürlerin mesken edindiği ve kendi birincil ideolojik kapsamlarını yeniden inşa etme arayışında oldukları siyasal dünyaya daha dikkatli bakan bir tür entelektüel tarihi gerektirir. Rawls için bu kapsam, tarihin en büyük savaşından ve devlet kontrolünün ciddi manada en çok genişlemesinden sonraki yıllardaki, bu, kimilerinin geçmişteki liberalizm biçimlerine dönüşüm mümkün ve cazip olduğunu düşündüğü bir dönemdi. İşte hikâyemiz tam olarak burada başlıyor.

---

38 Rawls ve siyasal düşünce tarihi üzerine, bkz. örneğin, Michael L. Frazer, "John Rawls: Between Two Enlightenments," *Political Theory* 35/36, no. 6 (2007): 756-80; Stefan Eich, "The Theodicy of Growth: John Rawls, Political Economy, and Reasonable Faith," yayımlanmamış makale (2018); Eric Nelson, *The Theology of Liberalism: Political Philosophy and the Justice of God* (Harvard University Press, 2019), bölüm 3-6. Siyasal felsefenin esaslarını genişletmek ya da ona karşı koymak için yapılan güncel teşebbüsler için, bkz. sırasıyla, Robert Gooding-Williams, *In the Shadow of Du Bois: Afro-Modern Political Thought in America* (Harvard University Press, 2011); Charles Mills, "Decolonizing Western Political Philosophy," *New Political Science* 37, no. 1 (2015): 1-24.

39 Scott, *Conscripts of Modernity*, 3-5; karşılaştırınız: Quentin Skinner, *Visions of Politics*, vol. 1, *Regarding Method* (Cambridge University Press, 2002), 1-5.